

DETSKÝ PRÍJEMCA OPTIMÁLNEHO BIBLICKÉHO TEXTU

Kristína VAVERČÁKOVÁ

In this work we explore retelling/ transformation of the biblical text into genres of literature for children. The result should be a blueprint for optimal model 'retelling' the biblical text into a form readable by child recipient, i.e. pupil who mastered reading in his or her native language. For a reader it means, that his ability to read indicates with reading also ability to interpret.

Key words: Bible, retelling, literature for children, child recipient, interpretation, condensate of biblical text, allusion, quotation, secular, sacral, reduction/repetition of pretext

Biblia ako súhrn kníh je posvätnou knihou pre dve svetové náboženstvá. Ako seriózna svetová literatúra, bez ohľadu na prostredie viery, je dokladom ľudskej kultúry a je aj prostriedkom zjednocovania ľudstva. Indiferentní a neveriaci čitatelia v nej vidia znakovú sústavu tak ako veriaci čitatelia, keďže základnou črtou biblického textu je antropologicky komunikovateľný kód. Ním sú, prirodzene, pre jednotlivé národné spoločenstvá ich domáce jazyky. Biblia sprevádza vývoj mnohých národných kultúr v Európe a je predovšetkým nositeľkou a rozvíjateľkou jazykového vedomia.

Možno súhlasiť s názorom, že európska kultúra je vybudovaná, aj keď nie výlučne a bezvýnimočne, na kresťanských základoch. Tradícia biblickej viery je tu však neodmysliteľná. Je to pomník kultivácie, konfrontácie medzi dobrom a zlom, výchovy k znášanlivosti a mieru, výchovy usilujúcej sa o dokonalosť. Tento ontogenetický aspekt treba skonkretizovať. Máme na mysli detského čitateľa, ktorý sa vo svojej prvej čitateľskej, ba i predčitateľskej fáze, stretá s Bibliou prostredníctvom upraveného komunikačného kódu. S rastom čitateľa, fyzickým aj psychickým, navrstvuje sa aj úroveň komunikácie, čomu má zodpovedať ponúknuté médium – lektúra, text.

V práci sa zaoberáme témou *detského príjemcu* optimálneho biblického textu, a to predovšetkým so zreteľom na jeho slovenskú verziu, najmä vďaka nespočetným prekladom z rozmanitých jazykov.

Ak máme vo fenomenologickom zmysle zdefinovať elementárne východisko našej práce, tak nám treba zostúpiť hlboko do biologického poňatia človeka v jeho

vývojových stupňoch. Pri vedomom percipovaní a osvojovaní kultúrnych vzorcov je tu najvýznamnejší detský vek. Na detský vek sa prirodzene, takmer inštinktívne, viaže detská percepcia.

Základnou štruktúrou, s ktorou pracujeme, je biologický a psychologický fond a jeho vzťah k tomu, čo možno nazvať globálnou ekológiou v čisto prvotnom, ale aj – a zároveň – aj v druhotnom, t.j. kulturologicky zafinovanom zmysle (Porov. Sériot, P., s. 185 a n.).

Pre fenomén dieťaťa – bez ohľadu na kultúrne a národné prostredie – je príznačná tzv. *afinita*, podobnosť. To isté platí aj o dieťati ako percipientovi. Podobnosť všetkých detí, a tak aj všetkých detských čitateľov, sa triešti na zdedenú podobnosť (príbuznosť) a na získanú podobnosť (afinitu). Skutočnosť, že afinita nám umožňuje formovať čitateľské parametre, ako aj to, že biblický text, hoci jazykovo rozdielny, je vo svojom poslanstve, vo svojej vecnej a ideovej dimenzii identický, je vynikajúcim východiskom na budovanie otvorenej neizolovanej predstavy o optimálnom biblickom komunikáte.

Biblia predstavuje svojim vplyvom (ako istá literárna forma autority) istý kultúrny okruh. Tento okruh prekračuje geografickú oblasť uzavretú národnou kultúrou, pričom vstupuje na základe rovnakých kultúrnych prvkov do skupiny zadefinovateľnej skôr sociologicky (bližšie o tom porov. Jandourek, J., s. 175). Takto naša téma nadobúda rozmer daný nielen istou konkrétnou cirkvou či náboženstvom, pretože Biblia je kultúrnym vlastníctvom ešte širšej society.

Výsledkom spracovania témy by mal byť náčrt *optimálneho modelu „prerozprávania“* biblického textu do podoby čitateľnej detským príjemcom, t.j. žiakom, ktorý už ovláda čítanie v materinskom jazyku.

Biblický text, resp. jeho zredukovaný a čitateľsky uspôsobený kondenzát, je vo svojej podstate predmetom výskumu teológie, predovšetkým biblickej, ktorá v princípe vždy pracuje s archetypálnym textom. Jeho plná forma je jediným východiskom pre prekladaný ekvivalent. Ďalšia textologická práca, rozmanité posuny, redukcie, prispôbovanie percipientovi – to všetko sú postupy, v ktorých nadobúda vyššie kompetencie jazykoveda, predovšetkým štylistika, literárna veda, textológia i teória prekladu. Tu máme stále na mysli len jazykovú a literárnu formu. Jazyk, v ktorom sa detský biblický text tvorí, má k dispozícii bohatý inventár prostriedkov, ktoré môžu dieťaťu urobiť text príťažlivým, ale aj odpudivým, jednoduchým, ale aj zložitým, komunikačne prijateľným, alebo naopak, aj neprijateľným. Cieľový text teda nevyhnutne musí prejsť filtrom jazykových a textových stratégií.

Interdisciplinárnosť pri skúmaní detského biblického textu sa objavuje aj v dotyku s umenovedou. Dejiny výtvarného umenia a hudby v Európe, ale aj v iných svetadieloch, nemožno si predstaviť bez biblického archetypu ako zdroja inšpirácie na vznik ďalších diel v inom, ako literárnom druhu. Na rozhraní stoja dramatické diela, ktoré reflektuje tak literárna veda, ako aj teatrológia. Pokiaľ hovoríme o umeleckých

dielach inej ako literárnej formy, máme na mysli také štruktúry, ktoré vo svojich odkazových a formových zložkách Bibliu citujú alebo aludujú, čiže sú ešte nositeľmi identifikovateľných odkazov. Iná vec je *vzdialená inšpirácia*, pri ktorej sa umelecké dielo odklonilo od pôvodnej biblickej štruktúry natoľko, že už nie je jednoznačne identifikovateľný pretext.

Celkom osobitný metatextový odraz má Biblia v byzantskom kresťanskom umení, najmä v ikonách. V slovanských cirkvách východného rítu sa zachovala tradícia, že aj obraz je text, a tak sa píše, nie maľuje. Naznačuje sa tak silná vnútorná spätosť slova a obrazu, prostredníctvom ktorého svet viery prijíma posolstvá zo sveta transcencie. Tomuto jedinečnému medzitextovému nadväzovaniu sa venuje J. Pavlovič v knihe *Slovo a ikona* (2004). Najmä v kapitole o tzv. prazdničnom jaruse sa ukazuje, ako dôsledne možno „prerozprávať“ biblický príbeh v „príbehu“ ikony.

Zdá sa, že neliterárne umelecké formy, ktoré sa vyvinuli z literárnej predlohy biblického textu, najmä v 20. storočí výrazne konkurujú literárnemu textu. Interdisciplinárnosť badať aj na teologickom pozadí, hoci ambíciou tejto práce je biblický text ako artefakt detskej (v rámci svetovej) literatúry.

Pravda, uvedomujeme si, že aj sami jazykovedci zaraďujú biblické texty medzi texty náboženského štýlu (porov. Mistrík, J., 1991, s.174) alebo náboženskej komunikačnej sféry (porov. Mlacek, J., 1998, s. 102). Tu nám je naporúdzi F. Míkova definícia štýlu (Miko, F., *Originál/Preklad*, s. 72-73), ktorá obsahuje pozoruhodné konštatovanie o jazykovom štýle, že je to „konfigurácia výrazových vlastností“ (Miko, F. c.d. s.75). Ďalej hovorí, že výrazovú vlastnosť indikujú štylémy, pričom štylémou môže byť tak *jazykový*, ako aj *tematický* prvok. V našom prípade teda môžeme náboženskú podstatu Biblie prirátať k tematickým zložkám, ktoré sú so zreteľom na formu (jazyk, jazykové stvárnenie) vlastne indiferentné, akoby nám nešlo o to, čo sa zobrazuje, ale skôr ako sa to zobrazuje (detský aspekt). Prirodzene, aj tu hrozia úskalía, veď samy izolované lexikálne jednotky sú inherentnými nositeľmi „biblickosti“ v slovnej zásobe spisovnej slovenčiny. Preto sa vo výkladových slovníkoch používa kvalifikátor „biblické (slovo)“. Tu možno iba konštatovať, že detský text Biblie by mal byť konfiguráciou, akousi výslednicou, utvorenou v napätí profánneho a sakrálneho. Podmienky na optimalizovanie takejto konfigurácie (pri tvorbe) a optimálnej interpretácie (pri recepcii) načrtnol už začiatkom osemdesiatych rokov 20. storočia český teológ J. Smolík, ktorý si kladie základnú otázku, či je Biblia čítaná ekleziologicky, teda či je text zviazaný s ohlasovaním cirkvi, alebo nie. Druhý prípad (mimo cirkvi) nazýva „svetskou“, „nenáboženskou“ interpretáciou. (Čítanie samo je vždy zároveň interpretáciou určitého stupňa).

Vnútorne javy, pre ktoré treba vidieť prácu s biblickým textom, odkrýva literárna veda, ktorá nám poskytuje dva kľúčové výrazy: *medziliterárne spoločenstvo* a *medziliterárny centrismus* (Ďurišin, D., 1993, s. 105-106). Tieto výrazy vniesol do slovenskej literárnej teórie a bohato ich rozvíjal prof. Dionýz Ďurišin v rámci tzv.

literárnych syntéz. Autor vidí vo svetových procesoch isté zrastanie, scel'ovanie literatúr, ktoré prekračujú geografický a etnologický rámec a vstupujú do nadnárodných súvislostí. V tomto procese významnú úlohu zohrávajú *medzníkové udalosti*. Za takúto udalosť pokladá autor aj vstup misie Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu a iniciovanie slovanského písomníctva (porov. c. d. s.107). Miešanie literatúr a ich konvergovanie sa jedinečným spôsobom premieta na problematiku Biblie.

Keďže detské biblické texty sú ako literatúra až sekundárnym produktom, zaoberajme sa najprv primárnym textom, t.j. kánonickou Bibliou. Biblia ako zbierka náboženských kníh si získala svoju autoritu najmä vďaka presadeniu a rozšíreniu kresťanstva. Až na konci 18. storočia sa Biblia začala pokladať za literárne dielo, a to vďaka tomu, že sa široko rozšíril jej kultúrny horizont.

Ako literatúra bola pre systém svetovej literatúry „objavená“ pomerne neskoro. Po počiatočnej „asimilácii“ Biblie ako literatúry nastúpil súbežne ďalší proces – a to čitateľská určenosť. Biblický text si na porozumenie vyžaduje komentára, poznámky, vysvetlivky, odkazy. Sprístupnenie biblického textu pre detského čitateľa si však vyžaduje aj špeciálny inventár stylistických prostriedkov. Na ich opis možno použiť exaktné metódy, ktorými napr. štrukturalistická jazykoveda zachytáva jazykové prostriedky (porov. Guiraud, P., Kuentz, P., s.192). Až odkrývaním výrazových kategórií, ktoré budujú štýl, možno odkrýť, čo znamená žánrová forma detskej literatúry. Pre čitateľa to znamená, že jeho umenie čítať značí s čítaním aj interpretovať (Miko, F., 1994, s. 77). Interpretačné procesy teda prebiehajú spolu s procesmi recepcie a čítania. J. Kopál (1991, s.19) predkladá klasifikáciu úrovni čítania z hľadiska symbiózy citových a rozumových činností.

Celkom osobitnú interpretačnú a aplikačnú problematiku tu predstavuje typológia detského čitateľa Biblie, ako aj literárne pretváranie biblického textu s cieľom uviesť dieťa do sprostredkovanej komunikácie s biblickým textom.

Prirodzene, až keď jestvuje hotový preklad biblického prototextu v národnej kultúre, možno uvažovať o jeho variovaní so zreteľom na čitateľa. Dejiny prekladu Biblie sú akými preddejinami „prepisu“ Biblie do detskej literatúry. Tieto prepisy sú u nás zatiaľ len v začiatkoch.

Pokiaľ ide o prepis Biblie do žánrov detskej literatúry, tu sa nám vidí vhodnejšie všímať si ho v nielen čisto domácom slovenskom jazykovom prostredí, ale pokiaľ možno aj v iných súvislostiach. Otázke sme sa venovali ešte pred prevratom za čias, keď väčšina slovanských národov prežívala ten istý údel vyplývajúci z dobovej politickej situácie (pozri Vaverčáková, K. 2000, s. 125-130).

V sedemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia vznikla v Amerike zaujímavá myšlienka. Katolícky kňaz Joseph E. Krause, profesor na St. Thomas College, St. Paul v Minnesote a Dr. Samuel Terrien, profesor Union Theological Seminary v New Yorku spoluautorsky vytvorili anglický text prepisu pre vekovo bližšie nezadefinovaného detského čitateľa pod názvom *Ilustrovaná Biblia*. Text obsahuje vyše päťsto strán a je

rozdelený tematicky na Starý Zákon a Nový Zákon. Autorská stratégia pri tejto aktualizácii je dvojaká: autori redukovujú pôvodný text na úroveň citátu a zároveň jednotlivé mikrotexty „zošívajú“ spájacími komentármi, nevyhnutne potrebnými na ucelenosť textu v sémantickom zmysle. Autorské zásahy do textu sú minimálne, ide o pôvodný autentický text, ibaže zredukovaný a sklbený tematicky do vybraných príbehov alebo portrétov či medailónov, na ktoré sa viaže biblický príbeh. Preto v názve knihy právom zostáva slovo Biblia. V dvojslovnom pomenovaní Ilustrovaná Biblia sa odkazuje na skutočnosť, že kniha je bohato ilustrovaná (meno ilustrátora sa neuvádza), ale zároveň sa naznačuje aj diferenciacia, odchýlka od bežnej Biblie, čo sa výraznejšie podčiarkuje v podnadpise: Výber statí s farebnými obrázkami.

Aj v slovenskom prostredí vznikali biblické diela pre deti. Medzi nimi významné miesto zastáva preklad knihy autora Anne de Vries, nazvaný *Biblia pre deti*. Kniha vyšla v roku 1985 v Poľsku a je evidentne určená pre mladších čitateľov, nanajvýš na prvom stupni základných škôl. Súbežne so slovenskou mutáciou vyšiel aj český text.

Krátko po prevrate sa začali na Slovensku šíriť v hojnom počte detské biblické texty. V roku 1991 sme zaznamenali príchod jehovistického textu *Moja kniha biblických príbehov*. Pôvodný text vznikol v Brooklyne a v spomínanom roku mal už 76 jazykových mutácií. Kniha sa šírila bezplatne. Ilustrácie v nej predstavujú známy štýl jehovistických časopisov – ezoterická ilúzia sa v nich snúbi s gýčom. Príbehy sú stručné, koncipované príliš didakticky, sú akoby zovreté do vlastného sveta. Popri mene *Jehova* aj iné osobné biblické mená vyznievajú neústrojne. V tom istom roku vyšiel aj prvý biblický komiks *Nová Zmluva – Obrázková Biblia*.

Hneď v roku 1991 vyšla aj kniha so starozákonnými príbehmi pre deti od Jozefa Pavloviča pod názvom *Najkrajšie biblické príbehy 1* a o rok neskôr *Novozákonné Najkrajšie biblické príbehy 2*. Obidve knižky ilustroval výtvarník Peter Pollág. Texty sú určené pre čitateľov od šesť rokov. Je to 24 a 21 príbehov, veľmi skondenzovaných, pokiaľ ide o pomer s pretextom. Prirodzene, mieru kondenzácie podnietil vek čitateľa.

V roku 1993 vyšla knižka *Moja najmilšia Biblia* vo vydavateľstve Junior. Výtvarné riešenie knižky je vybudované na náboženskom gýči. Je to preklad Viery Gründlerovej. Jazyková stránka je tu na nízkej úrovni, príbehy sú príliš historizujúce, chýba v nich vyvolávanie čitateľského zážitku.

Rozsahom bohatšie dvojjazykové dielo Ondreja Sliackeho vyšlo v roku 1996 a v roku 1998. Text vybraných príbehov je primeraný, naratívny a čitateľsky prítiažlivý. Keďže dielo prešlo odbornou jazykovou úpravou, aj jazykovokultúrna úroveň je vynikajúca. Dielo má názov *Biblia pre deti a mládež*, pričom každý zväzok je označený podtitulom *Čítanie zo Starého/Nového Zákona* s ilustráciami maliarky Ľuby Končekovej – Veselej. Krátko po vyjdení diela sa dostalo Sliackeho textu vysokého ocenenia v zasvätených recenziách a knižný náklad bol veľmi rýchlo rozobraný.

Roku 1998 vyšiel v slovenskej verzii preklad z nemčiny pre najmenších pod

názvom *Moje prvé Sväté písmo* (šesť starozákonných a deväť novozákonných príbehov). V knižke dominujú ilustrácie, text je minimalizovaný, určený na predčítanie pre percipientov v predčitateľskom veku.

Istú dekadenciu badať vo vydaní biblických príbehov z roku 2004, ktoré boli preložené z poľštiny pod názvom *Moja ilustrovaná Biblia*. V knihe sa uvádza meno autora textu aj ilustrácií, meno prekladateľa chýba. Text oplýva elementárnymi jazykovými chybami a nedostatkami najmä štylistického rázu, odhliadnuc od pravopisu. Rozprávačská stratégia sa uberá cestou náboženského kliše, odvitého najskôr zo starších biblických katechizmov. Kniha nie je príkladom kvalitnej detskej literatúry.

Najmä v českej kultúre má biblický text pre deti bohatú tradíciu. Spomínaná americká *Ilustrovaná Biblia* vyšla aj v českej mutácii, podobne práca Anne de Vriesa. Zaujímavý výťah biblických príbehov *Príběhy z Bible* – pre detského čitateľa vznikol v Českej biblickej spoločnosti.

Spoločnosť dlho nemala pre Bibliu normu literatúry. Spoločnosť totiž vždy má panujúcu normu, kánon či úzus, ktoré určujú, čo je literárne umenie (Ďurišin, 1970, s.74). Biblia teda ako literatúra bola pre systém svetovej literatúry „objavená“ pomerne neskoro. Pravda, biblický text nebolo treba objavovať vo fyzickom, ale v gnozeologickom zmysle. Až keď vstúpil do medziliterárneho procesu, začal sa uvedomovať ako súčasť svetovej literatúry. Po počiatkovej „asimilácii“ Biblie ako literatúry nastúpil súbežne ďalší proces – a to čitateľská určenosť. Percepcia postupne upúšťala od presvedčenia sveta viery, že Biblia je určená každému v každom veku. V náboženskom zmysle to, prirodzene, platí. Čitateľsky nie. Biblia nie je zrozumiteľná každému. Biblický text si na porozumenie vyžaduje komentára, poznámky, vysvetlivky, odkazy. Tým skôr detský čitateľ. Až do 20. storočia sa v kláštorných školách prísne dbalo, aby chovanci – žiaci nečítali kompletnú Bibliu. Biblia by totiž v daktorých erotických pasážach či pri brutálnych a drastických príbehoch mohla byť zdrojom morálnej deformácie. V 20. storočí sa začína robiť selekcia biblických textov so zámerom nie zatajiť daktoré časti, ale skôr budovať pozitívny prístup k tejto posvätnéj knihe. Sprístupnenie biblického textu pre detského čitateľa si však vyžaduje aj špeciálny inventár štylistických prostriedkov.

Interpretačné procesy prebiehajú spolu s procesmi recepcie a čítania. J. Kopál (1991, s.19) hovorí, že v klasifikácii úrovni čítania z hľadiska symbiózy citových a rozumových činností, v procese čítania vyvolávajú tri úrovňové typy: 1. úroveň sentimentálneho čítania, 2. úroveň racionálneho čítania, 3. úroveň sentimentálno-racionálneho čítania.

Na základe symbiózy citových a rozumových činností v recepcii vytypúva autor ďalšie tri úrovne čítania: 1. zážitkové čítanie, 2. analytické čítanie, 3. interpretačné čítanie.

Tieto úrovne predpokladajú čitateľskú kompetenciu, pričom treba hľadiť na dispozície pre príjem textu. Medzi nimi najvyššie stojí prítomnosť dospelého a detského

v texte (ibid. s. 25).

Nazdávame sa, že na biblický prepis ako útvar prózy pre deti možno aplikovať rovnaké kritériá ako na nenáboženskú literatúru. Pôvodná slovenská tvorba autorsky kreatívnych biblických textov pre deti patrí medzi najmladšiu, veď trvá len od r. 1989. Hoci sa v nej uplatňujú také isté tvorivé postupy ako pri iných druhoch a žánroch detskej prózy, predsa biblický prepis sa ocitá v nevýhode. Autori majú všetky potrebné kompetencie, ale chýbajú im pracovné skúsenosti s prototextom, s klasickou Bibliou. Pre celú poprevratovú literatúru je charakteristický pocit krízy (Stanislavová, 2001, s. 71), čo súvisí s dopadom politických zmien na kultúru. Detská náboženská próza, v ktorej z tematického hľadiska má popredné miesto próza odvítá z Biblie, nemá zatiaľ na Slovensku vybudovanú pevnú tradíciu. Stále tu môžeme hovoriť o dlhu spoločnosti najmladšej generácii. Vyrovnať dlh mládeži znamená projektovať ju do budúcnosti nielen ako zapĺňanie bieleného miesta v detskej literatúre, ale aj ako projekt prosperity, pretože spoločenské hodnoty sa tvoria v deťoch a v mládeži, v ich morálnej pripravenosti na život a plnenie úloh v dospelosti.

Ako sme už uviedli, literatúru pre deti „modeluje“ v autorskej kreácii sám detský príjemca. Suma poznatkov o reáliách sveta, vrátane biblického, sa v detskom myslení ešte len ukladá, preto sprostredkúvacia literatúra by tu mala byť citlivá na schopnosť dieťaťa percipovať. Odkazy na svet, ktorý objektivizuje transcendentno, treba pre dieťa „filtrovať“ v akomsi detskom „stravovacom“ režime. Na druhej strane tu treba dbať na nezlučovanie nábožensky videného sveta (zodpovedajú mu biblické výrazy Božie kráľovstvo, nebo, nebeská vlasť, „to, čo je hore“ atď.) so svetom fantastickej fikcie (podrobnejšie o pojme Zítková, 2001, s.61). Pokiaľ ide o jazykovú formu, do starostlivosti o jej výraz vari viac ako inde v literatúre patrí zvuková organizácia. Prepojenie zvuku s látkovou skutočnosťou biblického rozprávania generujú jazykovú hru a estetickosť textu. Funkčné parametre zvuku vchádzajú do textovo-estetického semiózy (porov. Sabol, 2003, s. 39).

Prechod medzi pôvodným biblickým textom a medzi cieľovým detsky relevantným textovým útvarom sa uskutočňuje prostredníctvom *deštrukcie textu*. Pokiaľ máme dosiahnuť biblický textový novotvar, musíme deštruovať prototext (porov. Gbúr, J., 1991, s. 213-214). Deštrukcia textu podlieha pravidlám textológie. Táto zmena môže nastať len deformáciou pôvodných prvkov celku biblického textu, pričom významová alebo výrazová deštrukcia prototextu sa môže dosiahnuť aj ponechaním, citovaním pôvodných prvkov prototextu v odlišnom kontexte (porov. Miko, F., Popovič, A., 1978, s. 355).

Biblický architext vstupuje do medzitextového nadväzovania ako pretext. V ňom sa začína kreatívny pohyb s jediným vektorom, zacieleným na posttext. Tento posttext má spĺňať parametre detskej literatúry, ako sme to už spomínali. Stručne možno zhrnúť spolu s F. Mikom, že posttext musí obsahovať detský aspekt výrazu, ktorý predstavuje rešpektovanie úrovne, zvláštnosti a záujmov detskej osobnosti v reči

k deťom a v detskej literatúre (porov. Popovič, A. a kol., 1983, s.99). Tento aspekt literatúry musí v sebe odrážať aj detský sebvýraz, ktorým je odraz úrovne a zvláštnosti detskej psychiky v detskej reči (ibid.). Ide teda spravidla o *prekódovanie* v rámci toho istého jazyka, pričom sa menia štylisticko-pragmatické kvality textu. Novovzniknutý posttext pre detského percipienta by si mal zachovať voči prototextu afirmatívny vzťah. Tu stojíme pred otázkou, či prerozprávanie biblického textu predstavuje adaptáciu alebo prerozprávanie. Keďže adaptácia prebieha často na úrovni formy umenia, nazdávame sa, že ňou bude skôr ilustrácia. Sám biblický text sa bude meniť len na úrovni žánru, a preto sa prikláňame k tomu, že tu ide o prerozprávanie. Detské prerozprávanie, so zreteľom na písanosť literatúry, aj prepis totiž obsahuje jednak reprodukčný vzťah prototextu a jednak je maximálne podobný prvovzoru. Cieľovým textom sa dosahuje len komunikatívnosť, myšlienkové zložky ostávajú zväčša nedotknuté (porov. Popovič, A. a kol., 1983, s.144). Pravda, ako uvádzajú autori A. Popovič a P. Liba, aj pri tomto striktnom prechode dochádza k rozdielnym výsledkom, autorský posttext totiž nadobúda jednu z dvoch foriem. Je to buď *redukcia*, „zostrih“ pretextu alebo *kreatívna reprodukcia* pretextu (alebo autorský posttext). V našom prípade pri prepise Biblie pôjde zrejme najčastejšie o druhý prípad, pri ktorom autor kreatívne reprodukuje pretext s uplatnením takej tendencie, aby oslovil detského príjemcu. V prvom prípade ide totiž len o mechanickú kvantitatívnu redukciu textu.

Formálne hranice prerozprávania/prepisu súvisia s textovou a jazykovou formou obidvoch textov: východiskovou i cieľovou. Hranice ale netvorí ich vzájomné postavenie voči sebe, čiže tieto dva „hraničné“ texty. Keďže sú to hranice vzťahujúce sa na dynamický text, ktorým je metatextový prepis do detského žánru (oproti statickému archetypu – prototextu), hranica tkvie v samej forme, rozsahu, v členení cieľového textu, pričom sa berie zreteľ na dva aspekty ohraničovania.

Detský posttext biblického príbehu vzniká v intertextuálnom vzťahu. Tento výsledný text je v dialógu s inými textami. Teda nielen s pretextom Biblie, ale aj s textami, ktoré signalizujú príslušné detské literárne vzdelanie. Centrálny je „dialóg“ s pretextom, pričom posttext z neho „preberá, cituje, komentuje, deformuje a znova vytvára“ (porov. Bergez, D., 2005, s. 74). Je teda absorpciou a transformáciou prototextu (ibid.).

Zdanlivo jasné ohraničenie detského biblického prerozprávania vychodí z veku a čitateľskej (ako aj jazykovej) kompetencie detského príjemcu. Z psychologického hľadiska nie je možné, aby dieťaťu boli sprostredkované všetky obsahy z predlohy (svet dospelých, sexualita, brutálnosť a drastickosť atď.). Aj tu sa žiada rozhodnutie autora, aby si vymedzil akúsi „hraničnú čiaru“ medzi témami prototextu, ktorá by rešpektovala vekové danosti čitateľa a jeho jazykovú a čitateľskú recepciu textu. (Podrobnejšie o vývinovom hľadisku p. Vaverčáková, K., 2000, s.125-130).

Literatúra:

BERGEZ, D. 2005. L'explication de texte littéraire. Paris : Armand Colin, 207 s. ISBN 2-20034303-5.

ĎURIŠIN, D., KORKOŠ, L. 1993. Svetová literatúra perom a dlátom. Bratislava : Ústav svetovej literatúry SAV, 78 s. ISBN 80-900444-8-4.

GBŮR, J. 1991. Komunikačné aspekty vnútro-literárneho prekladu. In: *Konfrontačný a komparatívny výskum jazykovej a literárnej komunikácie*. Bratislava : SPN, s. 213-223. ISBN 80-08-00568-8.

GUIRAUD, P., KUENTZ, P. 1978. La stylistique. Lectures. 4-ème tirage. Paris. Klincksieck, 327 s.

JANDOUREK, J. 2001. Sociologický slovník. Praha: Portál, 285s. ISBN 80-7178-535-0.

KOPÁL, J. 1991. Detský svet v umeleckom obraze. Nitra : Pedagogická fakulta, 234 s. ISBN 80-85183-14-5.

KOPÁL, J. 1997. Próza a poézia pre mládež. Teória, poetológia. Nitra : Enigma, 316 s. ISBN 80-85471-48-5.

MIKO, F., POPOVIČ, A. 1978. Tvorba a recepcia. Estetická komunikácia a metakomunikácia. Bratislava : Tatran.

MIKO, F. 1994. Význam, jazyk, semióza. Nitra: Vysoká škola pedagogická, 140 s. ISBN 80-88-738-55-5.

MISTRÍK, J. 1991. Náboženský štýl. In: *Studia academica Slovaca*. 20. Red. J. Mistrík. Bratislava : Alfa, s. 163-175.

MLACEK, J. 1998. K štylistike náboženskej komunikačnej sféry a k jazyku súčasnej duchovnej piesne. In: *Studia Academica Slovaca*. 27. Red. J. Mlacek. Bratislava: Stimul, s.102-117.

Originál / preklad. Interpretáčnā terminológia. 1983. Red. A. Popovič. Bratislava : Tatran, s. 145-148.

PAVLOVIČ, J. 2004. Slovo a ikona. Košice - Seňa : PONT, 115 s. + 12 obr. príloh.

SABOL, J. 2003. Zvuk ako estetický fenomén detskej literatúry v akustických médiách. In: *Médiā v umení a literatúre pre deti a mládež*. Prešov : Náuka, s. 32-40.

SÉRIOT, P. 2002. Struktura a celek. Intelektuální počátky strukturalismu ve střední a východní Evropě. Praha : Academia, nakl. AV ČR, 322 s. ISBN 80-200-0983-3.

STANISLAVOVÁ, Z. 2001. K žánrovým a hodnotovým aspektom slovenskej prózy pre mládež (v prelomoch posledného tridsaťročia). In: *Žánrové kontexty v literatúre pre mládež*. Prešov: Náuka, s. 67 -72.

VAVERČÁKOVÁ, K. 2000. O vývine slovenskej literatúry pre deti a mládež. In : *Acta Fac. Paed. Univ. Tyrnaviensis*, Ser. A, č. 4, s. 125 -130.

VAVERČÁKOVÁ, K. 2002. Detskā a mládežnícka recepcia literatúry vo vyučovaní. In : *Acta Fac. Paed. Univ. Tyrnaviensis*, Ser. A, 2002, č. 6, s. 127-134.

ZÍTKOVÁ, J. 2001. Teorie fikčních světů jako možné východisko vnitřní žánrové typologie. In: *Žánrové kontexty v literatúre pre mládež*. Prešov : Náuka, s. 61-66.